

Szlovén verses fogat

Saša Vegri
Hol a pejko

Hol a pejko
vörös, mint a homok,
akit még soha
senki meg se lovagolt?
Még legelőimről
ismerem,
amikor a legszebb kanca
szegyét neki nyújtotta,
hogy szökölt,
zöld tejtől ittasan,
gyarapodott gondtalan,
mint az álmok.
Érzem,
nyugtalansága
már akkor rabul ejtette szívem.
Az éjjel hajtánám
illatos gabonákon át
miénk az éj,
mert sose éreztük a zablát
már vár ránk a legelő
meg kell ragadnom
az áttetsző pillanatot,
midőn hajam a legszebb
csődörsörénybe fonódott.

Saša Vegri (szül. Albina Dobršek – 1934, Beograd) művészettörténetet tanult a ljubljana-i bölcsészkaron. Eleinte önálló szabad művészként élt, majd 1968 tól a ljubljana-i Plonirska könyvtár munkatársa volt.

Uroš Zupan

Egy szürrealista a birtokon

Az orgonavirágok közti virrasztást
mintha csak nekem találták volna ki.
Igazi bejárat a sötét halmok
kormához. Sohasem beszélek az izmairról
s a bőrömről meglógott árnyakról.
Kenyeret lógattam rá.
Az emberek habzsolva falták,
ettől gondolataik hosszan és erősen
izzottak. Most benőtte az órákat
a mezei mák.
Jókora, merész ollók hóutat ásnak
a délutánba. Aprócska,
aranyos anyókák égő pajtákról
méláznak. A kecses galopp,
amit először bemutatok,
pisszenés nélkül gördül le a fekete vidéken.
Ló vagyok. Privát horizont.
Törekeny szellőn legelésző
gyengéd rém,
ki visszatér a helyre,
életünk ártatlanságának vidékére.
Az almás piték a legnyugodtabban
akkor formálnak,
ha alszom.

Uroš Zupan (1963, Trbovlje) összehasonlító irodalomtudományból és kulturális szociológiából diplomázott a ljubljanei bölcsészettudományi karon. Önálló szabad művészként él, és a Literatura folyóirat versszerkesztője. Eddig hét verseskötete és két esszékötete jelent meg.

Edvard Kocbek (1904–1981) a XX. század második felének kimagasló szlovén költője, író, filozófus, politikus, keresztény szocialista gondolkodó. A szlovén katolikus értelmiségi kör vezető alakja volt. A két világháború között komoly politikai szerephez jutott. A háború után 1951-ig a kormányban is magas funkciót töltött be, de mivel nem értett egyet a hivatalos politikával, kénytelen volt politikai és részben kulturális elszigeteltségbe vonulni, amely haláláig eltartott. 1968-ban Prešeren-díjban részesült Borzalom (Groza) című verseskötetéért.

Edvard Kocbek

Lipicaiak

A napilap világgá kürtölte:
 a lipicai lovak egy dokumentum-
 filmben működtek közre.
 A rádió fel-alá magyarázza:
 Egy milliomos lipicaiakat vásárolt,
 a nemes állatok patája folyton rúgkapál,
 miközben az Atlanti-óceánon repülnek át.
 S a tankönyv tanítja:
 a lipicaiak hálás háttallovak.
 A Kárszt szülöttei, patájuk ruganyos,
 vágójuk kecses, telivér fajtájuk heves,
 mind makacsul hűségese.
 De mégis én hozzátenném, fiacskám:
 e nyugtalan állatokat
 képtelenség világos sablonok közé szorítani,
 kedvező, ha ragyog a nap,
 ekkor a lipicaiak éjfekete paripák.
 Üdvös, ha közel az éj,
 akkor hófehér kancák,
 de a legmegfelelőbb idő,
 ha hajnal hasad,
 hisz akkor fekete-fehér parádés pejók,
 őfenségének, a szlovén történelem udvarában,
 kételyeket okozó tréfacsinálók.
 Mások szent teheneket és sárkányokat imádtak,
 ezeréves teknősöket és szárnyas oroszlánokat,
 egyszarvút, kétfejű sast és főnixmadarat,
 nekünk azonban a legszebb állaton akadt meg szemünk,
 harci terepen, sőt cirkusz porondján is kitűnt,
 királynőket és aranymonstranciát cipelt háta,
 ezért a bécsi császárok francia nyelven
 szólottak a rafinált diplomatákhöz,
 bájos színésznőknek olaszul csapták a szelet,
 a véghetetlen Istenhez spanyolul esedeztek,
 s németül oktatták az iskolázatlan szolgáló hadát,
 ám a paripákkal szlovénül diskuráltak.

Elmédbbe véssd, gyermekem, mily titokzatosan
 fonódik egybe a természet a világ történelmével
 és mily különféle a lélek repte
 minden földi nemzet körében.

Hisz jól tudod, versenyek és futamok földje a miénk.
Ezért hát értheted, Noé bárkájából miért is vágtaztak
hófehér mének makulátlan földünkre,
miért is váltak szent állatunkká e paripák,
miért is léptek a történelem legendás porondjára
és miért háborgatják távoli jövőnk,
szüntelenül az ígéret földjét keresik nekünk,
hogy hősiek nyergük cipelje lelkünk.

Folyton e lovat hajtom, mely fekete-fehér,
kedves kis fiacskám,
mint egy beduin fővezér,
állatommal összenőttem.
Egész életem folyamán rajta utazom,
a lovon hadakozom és rajta fohászkodom,
a lovon alszom és álmodom
és ott is lelem majd halálom,
népünk próféciját is mind felismertem
a titokzatos állaton ültömben,
és e vershez is ihletet, míg nyerge rázott,
remegő háta adott.

Semmi se sötétebb,
mint a világos beszéd
és semmi se valóságosabb a versnél,
melynek megértésére képtelen az elme,
a fényes nap alatt hősök botladoznak
s a sötétben bölcsek dadognak,
a komédiások költővé válnak,
a szárnyas pegazusok egyre sebesebben szállnak
ősi földünk barlangüregei felett
s ugrándoznak, majd dobognak,
e türelmetlen szlovén paripák
még mindig ébresztgetik Mátyás királyt.

Ki képtelen még lovat zabolázni,
hát tanulja meg mihamarabb
e tüzes állatot szelíddé változtatni,
szabadon megtartani a könnyed nyeregben,
hogy vágta a választott mértékét felvegye,
mindenekelőtt pedig kitartani a sejtelemben,
hisz lovaink messziről vágattak ide
és hosszú útra készek,
a motor könnyen csődöt mond,
az elefántok túl falánkak,
utunk pedig hosszú
s gyalogszerrel nehezen járható.

Miklavž Komelj

[a paripa, min a Halál nyargal...]

A paripa, min a Halál nyargal, csupa báj.
Nem fekete. Hófehér, csupán árny.
S bárha testünkön most rúgkapál,
létünk egymástól soha el nem vál.

Bár várunk rá, magamhoz nem kéretem
s torkomban gombóc fojtogat, a kínhatás.
Hogy kívánhatnám, bárcsak meghalnál? –
E képzelt terveket Isten ostorával szétverem.

Oly méltatlan vagyok hozzád, szívesen
hívnám a Halált, jöjjön el, de csak értem.
De ha előbb meghalok, szerencsétlen a léted.

Szaladjunk inkább a zöld fűszálak közé.
Hagyjuk Istenre, hadd uralkodjon odafenn.
Egy pillanatig itt és most létezzünk örökké.

Boris A. Novak

Lipicaiak

In memoriam Edvard Kocbek

Mester, szavakba foglaltad a lipicaiak erejét, a pazar lovakét,
mit kifejezni képtelenség... De amikor először hallottam
nyeríteni őket, megrendített e rejtély. Ott, a lóistálló
karámjában, eleven lángnyelvként lobogtak. És illatuk

honnán oly ismerős, persze, gyermekkori álmom töredéke?
láthatatlan sztyeppék burjánzó képét idézte,
hol őseink istenekként tisztelték e háts jóságot.
Most már tudom, a lovak szeme végtelen mély és szép,

távolabb látnak. Amikor orrukat szél-jelek rezgetik,
a mindenség lehetét érzik. Zúzmarák, füvek és üldözők
mozgására fülelnek. Szülőhelyük, a Karsztok szörnyen
lemeztelenített kövei felett, patáik szikrája megcsillan. Az idő

sodrában vad, előre nem sejthető a vágtuk. Micsoda erő-mező az izmok szövete! Mily fényes és selymes sörényük, fehérülő fény, tündéri bőrpáncél, fekete, mint az éj!... Mester, igazad volt: udvari tréfacsinálók, léptük ritmusa

elbűvölő és csábító, a dámákkal táncot ropnak, az urakat kioktatják, ki itt az igazi uraság. Idomíthatod, mégis zabolátlanak. Csak a maguké. Senkié. A végzet hatalma a bőra korbácsával hajtotta őket a Karsztok bölcsőjébe... A hársfa-

sorok kapuboltozata alatt kecses vágtaival már századok óta nyargalnak szemközt a dicsőséggel. A bécsi udvar ceremóniájának játékos mesterei. A változások szele elől nincsen fedezékük. A harcokban megtizedelten: győztes fehérek, sörényük halált rejt...

Mester, hatalmas himnuszt írtál a lipicaiakról, korunk már képtelen zengőbb dalba foglalni őket. Irigyellek. Látomásod, a képzelet építette történelem, még az igazság szívritmusára énekel, az idő azonban megváltozott. Lelkes szavaid

kiválasztottairól semmi jó hírt sem tudok közölni. Azt állítják, hogy most már nincsen mikrofon a falban. Senki se hallgatja a csendet, mely a sorok közt lappang. Nekünk a mennyet mutató madár a hátártalan szabadság

megpillantásakor lebukott. S e szent állatok beszédét itt már senki se érti... Talán Noé bárkáján egy ismeretlen, kedvesebb és szebb partok felé tartanak...

Miklavž Komelj (1973, Kranj) művészettörténész, költő, műfordító, esszéista és festő. Első verseskötete 17 évesen jelent meg. A Szlovén Tudományos Akadémia Arany Jel-díjában részesült a XIV. századi toszkániai festészet terén végzett kiváló munkájáért. Négy verseskötete jelent meg.

Boris A. Novak (1953, Belgrád) költő, drámaíró, esszéista, műfordító. 1991–1996 között a szlovén PEN elnöke. 1998-ban Monika van Paemellel megalapította Lipica Barátainak Szövetségét a lipicai lovak védelmére. Eddig 63 könyve jelent meg. Számos irodalmi díjban, köztük a Prešeren-díjban (1984) is részesült.

Lukács Zsolt fordításai